

e-Erika

Erityispedagogista tutkimusta ja koulutuksen arviointia

Teksti julkaistu e-Erikan numerossa 2/2019 osoitteessa
<https://journals.helsinki.fi/e-erika>

Kuudesluokkalaisten käsitykset nettikiusaamisen syistä ja kohteista

Hanna-Maija Sinkkonen, Laura Luoto ja Mirka Ruotsalainen

Artikkelissa tarkastellaan peruskoulun kuudennella luokalla olevien nuorten käsityksiä nettikiusaamisesta, sen syistä ja seurauksista. Tutkimus tehtiin sähköisenä lomakekyselynä tammi–helmikuussa 2017. Tutkimukseen osallistui oppilaita neljältä kuudennelta luokalta. Tutkimukseen osallistuneita pyydettiin kirjoittamaan annettujen apukysymysten avulla e-lomakkeelle kirjoitelma kiusatusta ja nettikiusaajasta, jonka nimi oli joko Liisa tai Pekka. Keskitymme tässä artikkelissa 93 nuoren vastauksiin heille antamaamme kysymykseen: Ketä Pekka/Liisa kiusaa netissä? Kuvaile kiusattua.

Nettikiusaaminen ilmiönä

Viestintäteknologian yleistymisen ja kehittymisen johdosta verkossa toimimisesta on tullut kaikkialla läsnä olevaa eli ubiikkia. Sanalla 'ubiikki' kuvataan etupäässä mobiileja laitteita, kuten älypuhelimia. (Laaksonen, Matikainen & Tikka, 2013). Ubiikkisuus on vaikuttanut myös lasten ja nuorten älypuhelinien määrän lisääntymiseen, minkä seurauksena myös verkkovuorovaikutus on vahvistunut lasten keskuudessa (vrt. Happonen, 2013; Huhtala, 2013). Älypuhelinien ja verkkoteknologian nopea kehitys ovat luoneet uuden ja rajattoman tilan, jossa nuoret voivat toimia ilman tiukkoja rajoja (Shariff, 2008). Kun verkossa on mahdollista toimia nimettömänä, kiusaaminen ilman kiinni jäämisen pelkoa voi houkuttaa nuoria sopimattomaan nettikäyttäytymiseen. Tämän on todettu olevan kasvava ongelma, koska nykyään lapset viettävät yhä enemmän aikaa verkkovuorovaikutuksessa (Hinduja & Patchin, 2014, Salmivalli & Pöyhönen, 2012; Vandebosch & van Cleemput, 2009).

Salmivallin ja Pöyhösen (2012) mukaan verkossa tapahtuvasta kiusaamisesta käytetään suomen kielessä nimitystä nettikiusaaminen. Nettikiusaamisen on määritelty olevan sähköisten kontaktien välityksellä tapahtuvaa yksilön tai ryhmän aggressiivista ja

tietoista toimintaa, joka kohdistuu toistuvasti puolustuskyvyttömään kohdehenkilöön (Smith, Mahdavi, Carvalho, Fisher, Russell & Tippett, 2008). Hindujan ja Patchinin (2008; 2014) mukaan nettikiusaaminen tapahtuu tietoisesti tietoteknisten laitteiden kautta ja sille ominaisia piirteitä ovat nimettömyys, toistuvuus, maailmanlaajuinen yleisö sekä helppous, koska kiusaamisen yhteydessä ei tarvitse nähdä uhrin välitöntä reaktiota.

Tutkimuksemme tarkoituksena oli selvittää lasten käsityksiä siitä, millaisiin henkilöihin nettikiusaamista kohdistetaan. Mielenkiintomme kohdistui myös sukupuolten välisiin mahdollisiin eroavaisuuksiin käsityksissä. Koska kohdejoukkomme, neljä kuudetta luokkaa, koostui alaikäisistä lapsista, keräsimme luokanopettajien välityksellä huoltajilta luvat tutkimukseen osallistumiselle. Valitsimme aineistonkeruumenetelmäksi narratiivisen keruumenetelmän. Aineistonkeruu tapahtui sähköisen e-lomakkeen avulla, jossa tutkimukseen osallistuneet kirjoittivat apukysymysten avulla kirjoitelman kiusatusta ja nettikiusaajasta, jonka nimi oli joko Liisa tai Pekka. Aineistonkeruu tapahtui tammi-helmikuun aikana vuonna 2017 koulupäivän aikana. Vastaaminen vei aikaa 15–45 minuuttia. Jokaisen tutkittavan käytössä oli oma tietokone, jolla vastata kyselylomakkeeseen, ja oppilaille oli mahdollisuus kysyä tarvittaessa lisätietoja lomakkeen täyttämistä. Tässä artikkelissa tarkastelemme 47 tytön ja 46 pojan vastauksia lomakkeella olleeseen apukysymykseen, jossa pyydettiin kertomaan, ketä kiusataan ja kuvailemaan kiusattua. – Kirjoitelmien kautta tavoitteenamme oli löytää kuudesluokkalaisten käsityksiä siitä, minkälaisia henkilöitä netissä kiusataan.

Kuudesluokkalaisten käsityksiä nettikiusaamisen kohteesta

Poikien kirjoitelmissa kiusatun sukupuolta ei ollut useinkaan mainittu, mutta jos sukupuoli ilmeni kirjoitelmasta, niin se oli lähes aina poika. Vain kahdessa pojan kirjoittamassa tekstissä kiusattu oli tyttö. Myös tyttöjen kirjoitelmissa kiusatut olivat enimmäkseen samaa sukupuolta tai kiusatun sukupuolta ei ollut mainittu ollenkaan. Poikakiusattuja oli vain viidessä tyttöjen kirjoitelmista. Taulukossa 1 on luokiteltu oppilaiden kuvaukset kiusatusta henkilöstä. Jos kiusattua määritteleviä ilmauksia oli useita, ainoastaan ensiksi mainittu on otettu mukaan taulukossa kuvattuun luokitukseen.

Sekä tytöt että pojat kertoivat kiusaamisen kohdistuvan useimmiten koulussa samalla luokalla olevaan henkilöön, mutta tyttöjen kirjoitelmissa kuvattiin myös alemmilla luokilla olevia kiusattuja. Kirjoitelmissa ei mainittu ylemmillä luokilla olevia tai kiusaajaa vanhempaa kiusaamisen kohdetta. Smith kollegoineen (2008) on laajassa nettikiusaamista koskevassa tutkimuksessaan todennut, että kiusaaminen kohdistuu pääasiassa samanikäisiin nuoriin.

tytöt pojat **Ketä kiusataan? Esimerkkejä aineistosta. (Suluissa vastaajan tunnus)**

Kouluun ja luokkaan liittyvät ominaisuudet tai kuvaukset

(28 %, n = 26)

Samalla luokalla oleva (n = 16)	8	8	Saman ikäisiä lapsia/luokkalaisia. (Poika 14) Pekka ilkkuu heidän luokallaan olevaa tyttöä. Tytön nimi on Kaisa. (Tyttö 94)
Alempiluokkalainen (n = 5)	5	0	Kiusattu on neljäsluokkalainen tyttö, joka on eristäytynyt muista, ja on Pekan mielestä "nörtti". (Tyttö 61) Liisa kiusaa häntä luokan alempana olevaa Lilliä. (Tyttö 83)
Koulussa hyvin menestyvä (n = 4)	2	2	Hikkeä joka saa aina 9 tai 8 kokeesta. (Tyttö 38) Kallea hän on hyvä matikassa ja muissa kouluainessa. (Poika 42)
Oppimisvaikeus (n = 1)	0	1	Pekka kiusaa hänen entistä tarhakaveria Rikua jolla on lukihäiriö. (Poika 65)

Kiusatun ulkonäköön, ominaisuuksiin ja toimintaan liittyvät kuvaukset

(51,6 %, n = 48)

Ulkonäkösytyt (n = 11)	3	8	Pekka kiusaa hänen tuttuja joilla on silmälasit. (Poika 11) Rumaa ihmistä. (Tyttö 73) Pekka kiusaa lihavaa Terttua koska tuo on lihava. (Tyttö 85) Liisa Pekkaa se on komee. (Poika 87)
Yksinäinen (n = 7)	3	4	Se on yleensä joku semmoinen jolla ei ole paljon kavereita. (Tyttö 22) Liisa kiusaa yksinäistä Pekkaa. (Poika 24)
Kadehdittava (n = 6)	6	0	Hänellä on paljon kavereita ja saa hyviä numeroita koulussa. (Tyttö 23) Henkilöä jolle on ehkä kateellinen, jolla on kaikki hyvin. (Tyttö 47)
Kiusaajaa nuorempi, pienempi, heikompi (n = 4)	1	3	Vähän heikompa tai nuorempaa. (Poika 56)
Tuntematon (n = 4)	3	1	Liisa kiusaa tuntemattomia ihmisiä ettei jäisi siitä kiinni. (Tyttö 30) Pekka kiusaa netissä tuntemattomia ihmisiä. (Poika 52)
Ujo (n = 4)	2	2	Kiusattu saattaa olla hyvin hiljainen ja ujo, eikä uskalla sanoa vastaan kiusaajalle. (Tyttö 48)
Käyttäytymistapoihin liittyvät (n = 6)	2	6	Alkoi julkaista inhottavia kuvia Liisasta, haukkumaan ja kertomaan valheita. (Poika 49) Ihmistä joka hermostuu helposti. (Poika 50)
Nörtti (n = 3)	0	3	Jarmo nörtti joka pelaa ruotsalaista nettipeliä. (Poika 72)
Erilainen (n = 3)	3	0	Liisa kiusaa netissä Annia joka ei ole samanlainen kuin muut. (Tyttö 31)
Surullinen (n = 2)	0	2	Hän on surullinen ja alakuloinen. (Poika 18)

Asuinpaikkaan ja syntyperään liittyvät syyt

(3,2 %, n = 3)

0	3	Kiusaa 9 -vuotiasta poikaa Turusta. (Poika 1) Pekka kiusaa erimaalaisia. (poika 53)
---	---	--

Ei määriteltyä syytä (17,2 %, n = 16)

7	8	Jotakuta ihmistä. (Poika 7) Pekka kiusaa Liisaa!!! (Tyttö 67) Simoa ja Erkkiä. (Poika 78)
---	---	---

Taulukko 1. Oppilaiden käsitykset nettikiusattujen ominaisuuksista (N = 93)

Nuorten vastausten mukaan nettikiusaaminen liittyy useimmiten ulkonäkösyihin, mutta se liitettiin myös koulunkäyntiin. Kiusaamistutkimuksessa kiusaamisen on todettu liittyvän usein kiusatun fyysiseen erilaisuuteen, ulkonäköön tai vaatetukseen (Salmivalli, 1998; Hamarus, 2008). Myös meidän aineistossamme yli puolet (51,6 %) kirjoitelmissa esiintyneistä, kiusaamisen kohteena olevaa henkilöä kuvaavista ilmauksista liittyi kiusatun ulkonäköön, luonteenpiirteisiin tai toimintaan.

Eri sukupuolten vastausten välillä on nähtävissä joitakin eroja. Kuusi tyttöä esitti kirjoitelmassaan kiusaamisen syyksi sen, että kiusaaja on kiusaajalle kateellinen jostain syystä. Espelage ja Asidao (2001) ovatkin todenneet, että kateus tai kiusaajan tuntema alemmuudentunne voivat olla syynä kiusaamisen aloittamiselle. Tutkimuksemme osallistuneet pojat liittivät tyttöjä selkeämmin kiusaamisen nettikäyttäytymiseen esimerkiksi käyttämällä nörtti-sanaa kirjoitelmissaan kuvatessaan kiusaamisen kohdetta, kun kiusatun määrittelynä käytetty ”erilainen” esiintyi ainoastaan tyttöjen kirjoitelmissa. Sariff (2008) toteaa kiusaamisen usein kohdistuvan lapsiin, jotka ovat kiusaajan mielestä outoja tai erilaisia.

Ulkonäköön liittyvät asiat esiintyivät kiusaamisen syinä poikien kirjoitelmissa hieman tyttöjä useammin. Sekä tyttöjen että poikien kirjoitelmissa tuotiin esille kiusatun hyvä koulumenestys. Molemmat sukupuolet ilmoittivat syyksi myös kiusaamisen kohteen ujouden samoin kuin yksinäisyyden. Kiusaaja saattaa pitää yksinäistä henkilöä helppona kohteena, koska hän ei mahdollisesti uskalla puolustautua tai hänellä ei ole ystäväpiiriä tukena. Tämä on havaittu myös laajassa englantilaisessa tutkimuksessa, jossa 21 % kiusaajista ilmoitti kiusaamisen motiiviksi sen, että kohde on helppo (The Annual Bullying Survey, 2018).

Asuinpaikkaan tai syntyperään viittaavia kiusaamisen syitä esiintyi ainoastaan poikien kirjoitelmissa samoin kuin nettiin liittyvän nörtti-sanan käyttö kiusaamisen kohteen määreenä. Suomalaislasten netinkäyttöä koskevissa tutkimuksissa onkin havaittu poikien pelaavan netissä, kun taas tytöt verkostoituvat yhteisöpalveluissa (esim. Kupiainen, 2013). Erilaisuus puolestaan mainittiin vain tyttöjen kirjoitelmissa kiusaamisen syynä, ja sanan merkitystä ei tarkemmin määritelty.

Sekä Juvosen ja Grossin (2008) että Smithin (2008) mukaan puolet kiusatuiksi joutuneista nuorista ovat kiusaajan koulukavereita. Samoin Holfeldin ja Graben (2012) tutkimuksen mukaan kiusaamisen kohde on usein kiusaajalle tuttu juuri koulun kautta. Meidän tutkimuksemme osallistuneista oppilaista 28 % ilmoitti nettikiusaamisen ensisijaisen syyn liittyvän koulunkäyntiin. Nettikiusaaminen kohdistuu siis myös näiden kuudesluokkalaisten oppilaiden käsityksen mukaan usein samassa koulussa opiskeleviin ja erityisesti samalla luokalla oleviin oppilaisiin, joten nettikiusaamisen voidaan katsoa olevan osa koulukiusaamista, vaikka itse kiusaaminen ei tapahtuisikaan kouluaikana.

Nettikiusaaminen ja koulunkäynti

Nettikiusaaminen näyttää meidänkin tutkimuksemme mukaan olevan osa koulukiusaamista ja siten myös osa kouluhyvinvointia, vaikka suuri osa siitä tapahtuu koulun ulkopuolella. Nettikiusaaminen vaikuttaa sen vuoksi vielä varsinaista koulukiusaamista laajemmin kohteena olevien lasten hyvinvointiin, koska se on läsnä myös kouluajan ulkopuolella. Subjektiiivista hyvinvointia arvioidaan Minkkisen (2015) mukaan varsin vähän suomalaisissa kouluissa, eikä lapsilla ole paljoakaan

mahdollisuuksia kertoa omista kokemuksistaan, joten lasten kokemusten tarkempi kuuntelu voisi tuoda apua ainakin koulua käyville nettikiusatuille.

Kouluterveyskyselyn (THL, 2015) mukaan aikuiset eivät nuorten mielestä ole puuttuneet kiusaamiseen riittävästi. Tuoreimman kyselyn mukaan (THL, 2019) 62,8 % kiusaamisen kohteeksi joutuneista 4. ja 5.-luokkalaisista on kertonut tapahtuneesta koulun aikuiselle. Kiusatuista 16 % raportoi kiusaamisen tämän jälkeen jatkuneen edelleen tai pahentuneen entisestään. Tutkimukseemme osallistuneiden oppilaiden mukaan nettikiusaamisen osapuolet ovat usein saman koulun oppilaita, joten ainakin jäävuoren huipun luulisi olevan aikuisten nähtävissä koulupäivän aikana. Juvosen ja Grossin (2008) tutkimuksen mukaan suurin osa nettikiusatuista tiesi tai oli melko varma siitä, kuka häntä kiusasi, joten luottamuksellisen keskustelun mahdollisuuden tarjoaminen myös koulussa voisi auttaa kiusattua saamaan tukea ja apua tilanteeseensa. Samoin myös kiusaajaa tulisi auttaa tarjoamalla hänelle positiivisempia vuorovaikutusmalleja nettikiusaamisen tilalle. Myös nettikiusaamisen kitkemisen takia on toimivien, yhteisöllisten ja luottamuksellisten suhteiden edistäminen ja turvallisen oppimisympäristön rakentaminen kouluyhteisössä tärkeää (esim. Bernstein-Yamashiro & Noam, 2013).

Lähteet

- Bernstein-Yamashiro, B. & Noam, G. G. (2013). Teacher-student relationships: a growing field of study. *New Directions for Youth Development*, 137, 15–26.
- Espelage, D. L. & Asidao, C. S. (2001). Conversations with middle school students about bullying and victimization: Should we be concerned? *Journal of Emotional Abuse*, 2(2/3), 49–62.
- Hinduja, S. & Patchin, J. W. (2014). Cyberbullying Identification, Prevention, and Response. Cyberbullying Research Center. Pysyvä osoite www.cyberbullying.us
- Holfeld, B. & Grabe, M. (2012). Middle school students' perceptions of and responses to cyber bullying. *Journal of Educational Computing Research*, 46, 395–413.
- Juvonen, J. & Gross, E. F. (2008). Extending the school grounds? Bullying experiences in cyberspace. *Journal of School Health*, 78, 496–505.
- Kupiainen, R. (2013). EU Kids online – suomalaislasten netinkäyttö, riskit ja mahdollisuudet. Teoksessa R. Kupiainen, S. Kotilainen, K. Nikunen & A. Suoninen (toim.), *Lapset netissä – Puheenvuoroja lasten ja nuorten netinkäytöstä ja riskeistä* (s. 6–15). Mediakasvatusseuran julkaisuja 1/2013. Helsinki: Mediakasvatusseura.
- Smith, P., Mahdavi, J., Carvalho, M., Fisher, S., Russell, S. & Tippett, N. (2008). Cyberbullying: its nature and impact in secondary school pupils. *Journal of Child Psychology and Psychiatry* 49(4), 376–385.
- Vandebosch, H. & van Cleemput, K. (2008). Defining cyberbullying: A qualitative research into the perceptions of youngsters. *Cyberpsychology & Behavior* 11(4), 499–503.
-

Kirjoittajat

Hanna-Maija Sinkkonen, dosentti,
Kasvatustieteiden laitos, Turun yliopisto,
hanna-maija.sinkkonen@utu.fi

Laura Luoto, KM, erityisluokanopettaja,
Tampere
laura.m.luoto@tampere.fi

Mirka Ruotsalainen, KM, luokanopettaja,
Sastamala
mirka.h.ruotsalainen@gmail.com